

UNIVERSITÄTS-
BIBLIOTHEK
PADERBORN

Universitätsbibliothek Paderborn

Cursus Theologico-Moralis

Ad usum Tyronum elucubratus, Et in Quotidianis Prælectionibus

Quoad ea, quæ Moralis Theologia disputat de Legibus, de Præceptis
Decalogi, de Restitutione, ac de Contractibus

Viva, Domenico

Patavii, 1723

Art. IV. Quotupliciter potest aliquid ultra fortem exigi citra Usuram?

urn:nbn:de:hbz:466:1-40673

unde contentus sit eā accipere post biennium.

VII. Quæritur tertio: An sit usura mutuare verbi gratia triticum vetus, ut post annum restituatur novum?

Respondeo certum esse, quod solutio mutui facienda sit juxta valorem, quem res habebat tempore Contractus, nisi aliter conventum sit, quia secus non servatur æqualitas inter datum, & acceptum: Quare sicut si mutuaveris decem tarenos, & deinde moneta crescat in valore, itaut novem tarenis æquivalent decem illis acceptis, non debent restitui decem, sed novem; ita si mutuaveris decem modios tritici valentes decem aureis, & deinde crescat, vel decrescat valor tritici, non debent restitui decem, sed solum quantum æquivalent in valore illis decem: Dixi, nisi aliter sit conventum; potest enim accidere, quod qui mutuat decem modios tritici valentes centum, æque se exponat periculo perdendi, & lucrandi, si post annum restituendi sint decem modii, quantumque tunc valeant, & in tali casu restitui debent decem modii, vel pecunia, qua decem modii tunc emi possint. His præmissis resolvitur quæsitum; Nam si post annum triticum novum, quod restituitur, tanti valeat, quanti valebat tunc triticum vetus, & nunc vetus triticum valeat minoris, potest iniri pactum, quod restituatur novum. Si vero triticum vetus tanti valebat tunc, quanti nunc, non potest tale onus ex justitia imponi mutuatario, ut reddat triticum novum, si ejusdem valoris, & bonitatis est triticum vetus, quod accepit, & quod reddit.

Dices: quamvis sit ejusdem valoris, tamen diuturnius conservari potest triticum novum; mutuans autem nisi mutuasset, potuisset tunc vendere triticum vetus, & eodem pretio emere nunc triticum novum, & confer-

vare diuturnius; ergo æquum est, ut restituatur novum.

Respondeo procul dubio debere restitui novum, si mutuans habuisset talem animum, & manifestasset mutuatario; nam ratione damni emergentis procul dubio posset mutuatarium talem obligationem subire, ut dicitur art. sequenti; Si vero talem animum non haberet, quando mutuavit, quare debet restitui triticum novum, quod cum diuturnius conservari possit, eo ipso melioris est qualitatis, etiamsi eodem pretio vendatur, quia communiter emitur, ut edatur, non ut conservetur?

VIII. Dubium est: Utrum æstimatio rei mutuatae judicanda sit tempore solutionis juxta valorem, quem res habet, in loco, ubi fit solutio, an potius juxta valorem, quem res habet in loco, ubi mutuum fuit acceptum?

Respondeo, faciendam universim esse solutionem juxta æstimationem, quam habebat res in loco, ubi fuit mutuata, itaut si aliter conveniatur, debeat spes lucri cum periculo damni compensari; aliter conventio esset usuraria, nisi propria sponte mutuatarium aliud offerat, quod sit utile mutuanti, sibi vero non damnosum.

ARTICULUS IV.

Quotupliciter potest aliquid ultra sortem exigi citra usuram?

- I. Potest mutuator aliquid ultra sortem exigere ratione damni emergentis, aut periculi damni.
- II. Num debeat moneri mutuatarium, ut teneatur damnum emergens compensare?
- III. Potest ab initio pacisci mutuans de compensando lucro cessante, dum modo adsint quatuor conditiones.
- IV. Spes lucri tanti æstimanda, quantum quis eam venderet alteri, aut ipse ab alio emeret.

V. Ratione periculi non quidem remoti, sed proximi amittendi sortem potest aliquid a mutuario exigere.

VI. Nihil potest accipi pro obligatione non repetendi mutuum usque ad certum tempus.

VII. Contractus trium, videlicet Societatis, Assuratiōnis sortis, & venditiōnis lucri, non continet usuram, si vere pecunia ad negotiatiōnem implicetur.

VIII. Non solum est immunis a labe usura venditiō rei fructifera, cum pacto retrovendiōnis, & locatiōne ejusdem ipsi Venditori, sed etiam emptio census sive realis, sive personalis, sive mixti, quamvis utriusque redimibilis. Servandum tamen hac in re jus positivum.

IX. Usurarius est Contractus Godere a Godere, si non sit emptio cum pacto retrovendiōnis.

X. Num possit, & sub quibus conditionibus dari mutuum cum pacto, quod si Mutuarius praefixo tempore mutuum non restituat, teneatur aliquid solvere in poenam mora culpabilis? Et an talis poena debeat in conscientia ante sententiam iudicis?

XI. An sit usura apponere in Contractu mutui poenam legis commissoria? Et quid ea sit?

XII. Quandonam possint fructus pignoris dari mutuanti non computari in extinctionem sortis?

XIII. Quomodo ab usura excusentur Montes pietatis accipiēdo, verbi gratia sex in singulos centenarios a mutuariis? Et quomodo excusentur, qui in iis suam pecuniam deponunt accipiēdo quatuor pro centum?

XIV. Qui bona fide celebravit Contractum usurarium, poteritne lucrum retinere ex eo, quod procul dubio Contractum licitum celebrasset, si advenisset illum esse usurarium?

XV. Num possit quis pecuniam ultra sortem acceptam bona fide retinere, si deinde dubitet, an Contractum licitum celebraverit?

I. **Q**uæritur primo: An possit mutuator pacisci in principio Contractus, quod aliquid supra sortem solvendum sit ratione damni emergentis (puta quia cogitur solvere pro proprio debito interesse, dum mutuatur pecuniam suam,) vel etiam ratione periculi damni?

Respondeo cum communi affirmative; æquitas enim postulat, ut damnum non patiat mutuanus, eo quod mutuet. Tres tamen conditiones requiruntur, ut mutuarius teneatur compensare damnum emergens mutuanti; Prima, ut tempore Contractus deducatur in pactum damnum, quod revera accidit, vel quanti æstimatur periculum talis damni; aliter non teneatur mutuarius illud compensare; nisi forte fuerit in mora solvendi tempore præfixo; Ratio est, tum quia mutuarius forte non accepisset mutuum cum tanto onere compensandi damnum; tum etiam quia eo ipso, quod mutuator non in pactum de damno emergente, censetur illud condonare mutuatio; Et idcirco non debetur, si non sit in mora restituendi tempore præfixo. Secunda conditio est, ut non deducatur in pactum aliquid supra damnum emergens, vel ultra id, quod æstimatur periculum damni. Tertia, ut revera damnum sequatur, & emergat præcise ex causa mutui, itaut non potuerit mutuator illud commode vitare: Quare si vel ex sua culpa, vel aliunde patitur tale damnum, non potest petere a mutuario compensationem.

II. Dubium est, An mutuarius, qui tempore præfixo non restituit mutuum, teneatur solvere mutuanti damnum emergens, etiam si nullum pactum de illo præcesserit?

Re-

Respondeo cum Less., Molin., & aliis communiter apud Bonac., quod qui sine sua culpa tempore praefixo non restituit mutuum, verbi gratia ex impotentia, non teneatur compensare damnum emergens; quia neque ex re accepta, neque ex injusta acceptance, neque ex vi Contractus ad id tenetur: Contra vero si sit in mora culpabili, tenetur; quia quoties praefigitur terminus solutionis, censetur tacite iniri pactum de compensando damno emergente ex defectu restitutionis, ex *leg. 2. §. Non utique*, Idque verum est, etiamsi mutuator elapso termino non petat solutionem; nam dies definita interpellat pro creditore, ex *Cap. fin. de Eocato, & Conducto*, ut communius docent contra Azor. apud Dian. part. 1. tract. 8. resol. 87., & Tambur. cap. 8. §. 3., qui putant esse monendum, ut sic teneatur, seu ut debitor ponatur in mora; quia forte si de novo hoc onere moneatur, omnibus viis illud extinguere sataget. Quod si nullus sit constitutus terminus solutionis, non videtur mora esse graviter culpabilis, nisi quando creditor ob timorem, vel impotentiam, vel oblivionem non petit; unde videtur dilationem concedere, & sic non tenetur ad compensandum damnum emergens, ut communiter docent apud Bonac. disp. 1. quaest. 6.

Ex dictis sequitur, quod qui pactum iniit de compensando damno emergente, non teneatur aliquid supra sortem restituere, si revera nullum damnum sequatur mutuanti ex mutuo: Qui vero pactum iniit de solvendo, verbi gratia, aliquid supra sortem pro periculo damni imminens, tenetur illud solvere, si revera fuerit periculum, & tanti illud aestimetur, etiamsi nullum damnum mutuanti sequatur.

III. Queritur secundo: An etiam ratione lucri cessantis liceat in mutuo aliquid ultra sortem exigere, & ab

initio pacisci, ut mutuarius solvat lucrum cessans causa mutui?

Respondeo cum communi affirmative; quia mutuator non tenetur mutuate cum suo detrimento, seu cum iactura lucri sui. Et hoc verum est, etiamsi mutuans offerat se ad mutuum, ut multi docent contra Conrad. apud Sa. Ex quo fit, ut mutuarius eodem modo teneatur compensare lucrum cessans, ac damnum emergens, quando scilicet est in mora culpabili solvendi praefixo tempore.

Requiruntur autem ad id quatuor conditiones. Prima, ut vere mutuatio sit causa, cur cesset lucrum, quod habebatur in spe certa, vel probabili: Quare si quis mutuet mille, quod destinaverat negotiationi, non potest quicquam accipere ratione lucri cessantis, si habeat aliam pecuniam otiosam, quam possit commode substituere negotiationi, ut communiter docent contra Molin. disp. 316.; quia non videtur pati ullum damnum ratione mutui. Secunda conditio est, ut non tantum exigatur, quantum est lucrum cessans, sed quanti aestimatur spes lucri cessantis, spectatis circumstantiis, detractis expensis: Immo detrahenda est aestimatio laborum, & molestiarum, quas subjisset mutuans negotiando, ut communiter censent contra Bann., & Sal. apud Bonac.; qui verius putat detrahendum esse quantum mutuans libenter dedisset pro redemptione laboris, & molestiarum in negotiando; itaut si nihil remisisset pro redemptione laboris, sed optasset laborem in negotiando sustinere potius, quam quicquam dare ad illum redimendum, nihil pro aestimatione laboris detrahi possit. Tertia conditio, ut lucrum non statim exigatur: Quare qui ratione lucri cessantis exigit quinque pro centum, non potest solum dare mutuatario nonaginta quinque. Ratio est, quia pro nonaginta quinque datis acci-

ciperet in fine anni quinque, non vero pro centum, ut patet. Quarta conditio, ut moneatur mutuarius de lucro cessante; & ut pretium lucri cessantis, vel ejus spei aut taxetur initio Contractus, aut relinquatur taxatio facienda deinde arbitrio prudentis viri, ita ut sicut incertum est lucrum, pariter incertum sit pretium pro eo solvendum, quod deinde inspecto lucro, quod cessavit, & detractis expensis taxandum sit.

IV. Notat hic Dian. part. 1. tract. 8. resol. 64. pro praxi Confessariorum, spem lucri tanti aestimandam esse, quantum remanet de lucro sperato, dempto eo, quod alteri daretur pro assicura-tione: Verbi gratia, si quis mutuans centum speret demptis expensis pro lucro quindecim, & libenter daret alteri sex, ut assicuret novem, quæ super-sunt, non nisi novem potest pro lucro cessante accipere; quod est dicere, tanti aestimandam esse spem lucri, quanti venderetur a mutuante alteri, vel quanti ipse emeret illam ab alio.

Notandum secundo, lucrum cessans ex solo Contractu licito compensandum esse, non vero ex Contractu illicito, puta ex Cambiis fictis, & fictis, ex usura, &c.

Notandum tertio, quod si mutuarius tempore præfixo non possit mutuum restituere inculpabiliter, non tenetur ad damnum emergens, & lucrum cessans, nisi quando a principio conventum sit de interesse proveniente ex mora, ut notat Dian. part. 1. tract. 8. resol. 43., & tract. 15. resol. 49. contra Molin.

Ex dictis sequitur, quod quando Judices præcipiunt debitoribus, ut solvant aliquam pecuniam pro interesse ratione lucri cessantis, vel damni emergentis, quando sunt in mora, isti non teneantur in foro conscientiae illam solvere, si non sint in mora cul-

pabili, nec a principio conventum sit de interesse: Immo nec tenentur, si sint in mora culpabili, vel a principio conventum sit de interesse, quando revera lucrum nullum cessavit, nec damnum emerit; quia sententia illa nititur falsæ præsumptioni, quod lucrum cessarit; quamvis tenerentur vitare scandalum. Si tamen ab initio conventum sit de interesse non ratione damni, sed ratione periculi damni, aut spei lucri, si revera tale periculum fuit, vel talis spes, tenentur in conscientia tantum solvere, quanti periculum illud, & spes aestimatur, etiamsi non sint culpabiliter in mora, Demum si Judicis sententia de solvenda pecunia ratione moræ lata sit tantum in pœnam, non vero ratione lucri cessantis, Primo certum est, pœnam non deberi ante sententiam, ut infra dicemus; Secundo probabiliter, ut notat Dian. loc. cit., neque tenetur in conscientia solvere talem pœnam, qui ex impotentia inculpabili omisit restituere tempore debito.

V. Quæritur tertio; An liceat aliquid ultra sortem exigere ratione periculi fortis amittendæ, vel difficultatum, & expensarum in ea recuperanda?

Respondeo, Sor., Rebel., Tolet., & alios apud Dian. part. 1. tract. 8. resol. 37. negare, quia tale periculum non est quid separatum a mutuo, atque adeo gratis subeundum est; Nec est eadem ratio de fidejussore, qui potest aliquid accipere pro fidejussione, eo quod hæc sit pretio aestimabilis ratione obligationis civilis ab eo susceptæ. Sed Sal., Bonac., Filliuc., & Dian. probabiliter affirmant, quia hoc pertinet ad indemnitate mutuatoris; qui tamen non debet id facere cum gravamine mutuatarii, quale esset, si volente mutuatario tradere pignus, aut adducere sufficientem fidejussorem, id recuset.

Ex hac ratione deducitur ex Salon, apud

apud Trull., quod possit quis vendere credito rem aliquam supra justum pretium illius nude sumptæ, accipiendo supra justum pretium rei tantum, quanti æstimatur periculum amittendi pretium. Et ratio a priori est, quia sicut est pretio æstimabile suscipere obligationem fidejussoris, ratione periculi, cui hic se exponit, ita etiam in mutuante est pretio æstimabile conjicere se in idem periculum; Præsertim si mutuat homini non satis noto, aut dubiæ fidei; unde sicut mutuator potest exigere, ut detur sibi vel pignus, vel fidejussor, ita ipse accipere potest, quod fidejussori dandum esset, eo quod idem periculum ipse subeat. Notandum tamen, quod non plus exigatur ratione periculi, quam ipse mutuans alteri vellet dare pro talis periculi redemptione, ut justum pretium illius assignetur. Ad id, quod objicitur, respondetur, falsum esse, quod mutuo fit de se annexum periculum grave amittendæ fortis; solum est illi annexum periculum remotum, quale habetur, si detur mutuum viro magnæ fidei, & magnarum opum; unde pro tali periculo nihil exigere potest, cum nec tu quicquam alteri dares pro eo redimendo.

VI. Quæritur quarto: An liceat aliquid ultra sortem exigere pro obligatione non repetendi sortem usque ad certum tempus?

Respondeo negative, ut constat ex propos. 42. damnata ab Alex. VII. quæ habet: *Licitum est Mutuanti aliquid supra sortem exigere, si se obliget ad non repetendam sortem usque ad certum tempus.* Ratio est, quia talis obligatio non est pretio æstimabilis, quando revera nullum damnum subis, nec ullum lucrum tibi cessat ex carentiâ pecuniæ usque ad tale tempus; Quod si damnum aliquod subires, eo quod privas te opportunitate lucrandi, &c., tunc vel potes mutuare sine obligatio-

ne non repetendi ad longum tempus, vel poteris obligare mutuatarium ad compensandum damnum, quod es subiturus; vel ab initio pacisci, ut ultra sortem detur tibi tantum, quanti æstimatur periculum talis damni, spectatis omnibus circumstantiis: Nam, ut diximus, si periculum sit remotum, non est pretio compensandum, si vero proximum potest pretio compensari, & sic præcise propter illam obligationem nihil accipi potest. Neque dicas cum nonnullis apud Trull. disp. 12., Bonac. punct. 6., Dian. resol. 48. posse aliquid exigere pro fidejussione, necnon pro obligatione mutuandi mille ad libitum mutuatarium suscepta per annum; ergo etiam pro obligatione non repetendi mille per annum. Nam primæ illæ obligationes sunt pretio æstimabiles ratione periculi, cui se exponit fidejussor, & qui se obligat mutuare; at in calu nostro supponimus, quod nulli periculo, nisi remoto se exponat mutuans, & consequenter nihil pro eo accipere potest, sed gratis debet tali periculo se exponere, si vult mutuare. Præterquamquod, ut communiter docent, obligatio non repetendi mutuum per aliquod tempus est essentialiter annexa mutuo, itaut ad illam teneatur, qui vult mutuare; ergo si ex mutuo nihil potest accipi, consequenter nec potest aliquid accipi ex tali obligatione: Quod si non potest aliquid accipi ex obligatione non repetendi, verbi gratia per duos dies, neque potest accipi ex obligatione non repetendi per plures, & plures dies, nisi forte ratione lucri cessantis id exigeretur: Econtra obligatio mutuandi, quæ est pretio æstimabilis, est onus, ad quod simpliciter nemo tenetur; ergo pro illa potest aliquid accipi.

VII. Quæritur quinto: An possit Titius dare mercatori centum, & ab eo accipere, verbi gratia septem, vel

vel sex, aut octo pro ratione negotiatio-
nis quotannis, quousque illa centum
restituatur; idque ratione Contractus
trium, seu ex vi Contractus comple-
ctentis tres Contractus, videlicet So-
cietatis, Assècurationis capitalis, &
Venditionis lucri incerti majoris pro
lucro certo minori? si scilicet Titius
init cum mercatore Contractum Socie-
tatis, dando illi centum, & vendit,
verbi gratia, lucrum (quod speratur
pro ipso fore viginti) pro duodecim
certis, & ut assècuret capitale, remittit
quatuor ex his duodecim, unde solum
accipit octo quotannis.

Respondeo affirmative cum commu-
niori contra Sot., Rodriq., & alios,
dummodo vere talis negotiatio mer-
catoris apta sit fructificare quadragin-
ta, verbi gratia, mercatori scilicet viginti,
& danti pecuniam ad nego-
tiandum pariter viginti, itaut iusto pre-
tium pro spe incerta illorum viginti pos-
sint accipi, verbi gratia, duodecim,
& assècurationis capitalis spectato pericu-
lo possit solutione quatuor iuste emi;
aliter erit usura palliata. Ratio est,
quia cum tres isti contractus possint
iuste, & licite celebrari cum tribus
personis diversis, non est ratio, cur
non possint etiam cum eodem celebra-
ri, dummodo mercator ad illos non
cogatur.

Neque est verum, quod mercator
assècurando capitale virtualiter accipiat
mutuum. Nam si esset mutuum, eo ip-
so mercator evaderet dominus illius
Capitalis, & sic posset emere prædium,
verbi gratia; quod tamen est falsum,
quia tantum debet uti pecunia ad nego-
tiandum, ne sit usura palliata. Præ-
terea si esset mutuum, eo ipso quan-
do mercator fieret impotens solvere
suis creditoribus, non posset socius,
qui tradidit ea centum, quamvis ex-
tarent, ea sibi extrahere ante omnes
creditoribus, quod pariter est falsum;
quia cum socius sit dominus, illi de-

Pars IV.

bentur, & si pereunt, illi pereunt,
quamvis mercator teneatur ea resar-
cire ex vi assècurationis; Molin. disp.
326. docet, quod si parva pecunia
usuraria permisceretur cum magna
pecunia usurarii, hic efficeretur do-
minus totius cumuli, ex *Instit. De
rerum divisione*; mutuator tamen ha-
bet jus in re, ut sibi ante omnes cre-
ditores detur ex illo cumulo pars sua;
& eo consumpto remanet illi actio per-
sonalis in Usurarium; Quod si duo
de communi consensu misceant pro-
prium pecuniam, uterque est dominus
illius acervi pro rata dividendi, & u-
trique pari ratione detrimentum con-
venit.

Oppones, quod Sixtus V. in Bulla
incipiente *Detestabilis avaritia* damnet
Societatem, in qua periculum capita-
lis non remanet apud illud apponen-
tem. Sed ut docent Bonac., & Regi-
nald. contra Azor., & Rebell., da-
mnatur a Pontifice talis societas, quan-
do periculum sortis stat penes accipien-
tem per solum Contractum societatis,
non vero si periculum rejiciatur in ac-
cipientem per Contractum licitum as-
sècurationis, cum non intendat Pon-
tifex damnare Contractum hunc jure
naturæ licitum, ut patet ex decisione
Rotæ apud Farinac. decis. 137., & 180.
Hic autem notat Hurtad., non esse
opus, quod hic Contractus trium ex-
plicitè fiat, sed satis est, quod fiat
implicite; ut regulariter accidit, quan-
do dantur mercatori centum, ut quot-
annis solvat sex salvo capitali, inten-
dendo id efficere eo modo, quo fie-
ri potest; vel quia creditur id licite
posse fieri: Debet tamen mutuans ad-
vertere, quod revera mercator in nego-
tiatione sic lucrosa tale capitale im-
pendat, ne pallietur usura: Ex quo
fit, ut possit plus exigi, quo nego-
tiatione majus lucrum affert; debeat ve-
ro exigi minus, si negotiatio sit mi-
nus lucrosa.

K

VIII.

VIII. Queritur sexto: An præter venditionem rei cum pacto retrovendendi, (de qua locuti sumus quæst. 2. art. 3. quæst. 9.) addendo Contractum locationis cum ipso venditore, immunis etiam sit a labe usuræ emptio census (seu juris ad fructus) sive realis, sive personalis, sive mixti utrinque redimibilis, hoc est cum pacto retrovenditionis, sive in favorem solius emptoris, sive in favorem solius venditoris, sive in favorem utriusque?

Respondeo, & dico primo, licitam esse, ut diximus loc. cit., venditionem rei cum pacto retrovenditionis, itaut si emptori tradatur res, quæ illi fructificet, & illi pereat, si perit, possit emptor eandem rem, puta domum, locare eidem venditori.

IX. Dico secundo, Illicitum esse Contractum dictum *Godere a Godere*; ut ibi diximus, nisi res vendatur, & emptori fructificet, & pereat. Ratio est, quia aliter mutuanti fructificaret, & periret mutuuario, quando est injustum.

Dico tertio cum Molin., Valent., Less., & aliis apud Hurtad. disput. 4. difficult. 5., emptionem census redimibilis ex natura sua esse licitam, dummodo statuatur justum pretium, juxta ea, quæ diximus cum de venditione cum pacto retrovendendi loc. laud.; Ratio est, quia emens censum cum tali pacto non dat pecuniam pro pecunia reddenda, in quo consistit mutuum, sed dat pecuniam pro jure, seu dominio utili ad annuam pensionem fundato in re, seu in persona fructifera pensionis, cum pacto, quod possit postea revendi eidem primo venditori; In quo casu non habetur mutuum, sed emptio, quæ licita est, si justo pretio fiat.

Confirmatur, quia si in tali casu haberetur mutuum, & usura, sequeretur, quod remaneret obligatio census ad pensionem, etiamsi periret res, in

qua census fundatur; atqui obligatio census cessat eo ipso, quod res, aut persona, in qua fundatur, fiat inutilis, & infructifera pensionis; ergo, &c. Non inficior tamen, quod etiam pereunte tali re, vel persona, possit remanere alia obligatio ad eandem pensionem, orta ex annexione hypothecæ facta ad securitatem solutionis, quæ pariter obligatio superaddita jure naturali est licita ex Less., & Filliuc. apud Hurtad. loc. cit. diff. 6. contra nonnullos, dummodo tale onus venditori appositum augmento pretii compensetur; quia scilicet uti potest emptio pensio fundata in persona fructifera, adeo ut pereunte tali persona, vel reddita inutili, cesset omnis obligatio in vendente, ita potest emi etiam pensio fundata in persona fructifera, cum pacto, quod si talis persona reddatur inutilis, pensio solvenda sit ex alia re fructifera ejusdem venditoris: Et sic universim in emptione census, præter hypothecam specialem alicujus agræ, verbi gratia, solet dari hypotheca generalis omnium bonorum ejusdem venditoris; Sed huic oneri, quod additur, debet fieri compensatio cum augmento pretii, ut explicabimus cum de censibus, advertendo ea, quæ requiruntur jure positivo, præsertim ex Bulla 80. Pii V., ut licite census ematur.

Notat hic etiam Hurtad. ex Less., Laym., Becan., quod qui pro centum postea reddendis ad arbitrium sive creditoris, sive debitoris, accipit quotannis aliquam summam, verbi gratia quatuor, (quamvis non a mercatore,) possit aliquando excusari ab usura, si eos centum det, & alter accipiat in censum personalem ex utraque parte redimibilem; Et sic censendi sunt efficere indocti, qui intendunt contrahere eo modo, quo licite fieri potest, quamvis utantur nomine mutui. Præterea sicut potest fieri emptio cum pacto

Et retrovenditionis tam quodocunque, quam V. G. infra decennium; ita jure naturæ potest emi census, qui sit redimibilis, vel quodocunque, vel tantum infra annum, vel nonnisi post quinque annos, vel simpliciter irredimibilis, dummodo pro diversitate operis diversum sit pretium. Quoniam autem pretium justum census difficile est ab indoctis decerni, ideo illud censere debent esse justum, secundum quod communiter in patria propria a timoratis celebratur.

X. Quæritur septimo: An sit usura mutuare cum pacto, quod si mutuarius statuto tempore non restituat mutuum, solvat aliquid in pœnam suæ moræ?

Respondeo cum communi contra Aragon, & alios affirmative. Et ratio est, quia mutuarius non restituens tempore debito peccat contra justitiam; unde dignus est aliqua pœna; ergo sicut potest talis pœna a superiore imponi, ita potest imponi ex conventionione partium: Plures tamen conditiones ad id requiruntur: Prima, ut pœna non apponatur in fraudem usuræ, ut accideret, si mutuans pœnam apponeret, verosimiliter credens mutuarium non fore potentem ad solvendum tempore præstituto: Secunda, ut mutuarius vere sit in culpabili mora; si enim nulla culpa præcessit, non tenetur luere pœnam: Quare si non solvat propter impotentiam, non tenetur ad pœnam; dummodo impotentia non fuerit causata ex alia culpa, videlicet quia commestationibus, & ludis rem consumpserit, prævidens se futurum impotentem ad solvendum: Tertia, ut pœna sit moderata juxta mensuram culpæ; sicut enim id requiritur in pœna judiciali, & legali, ita etiam in conventionali: Quarta, ut mora sit notabilis, nam dilatio etiam viginti dierum ex Dian. part. 1. tractat. 8. resol. 29. non dicitur notabilis.

Dubium est, An talis pœna debeat in conscientia ante sententiam Judicis? Affirmant multi apud Dian. loc. cit.; quia hæc est differentia inter pœnam legalem, & conventionalem, quod illa non debeat ante sententiam judicis, hæc vero debeat; quia universim quod debetur ex contractu, ante sententiam judicis debetur. Sed Sanch. lib. 1. de Matrim. disp. 37., Less., Suar., Vasq. apud Bonac. punct. 7. negant; quia hæc videtur esse intentio contrahentium, (nisi aliud exprimant,) quod possint condemnari ad pœnam, si fidem non servent; condemnatio autem supponit sententiam judicis. Quod si exprimant Contrahentes se velle obligari ante sententiam judicis, certe obligantur, cum pacta, & conventiones vim, & robur habeant a Contrahentium voluntate. Illud advertit Bonac. ex Navar., & Salon., quod non teneatur mutuarius pœnam hanc solvere, nisi expresse, vel tacite petatur; quia si non petatur, cum facile possit peti, præsumere potest, quod mutuans velit illam condonare, & cedere juri suo.

XI. Quæritur octavo; An sit usura apponere pactum legis commissoriæ in pignoribus pro mutuo acceptis; ita scilicet, ut si mutuarius non solvat debitum statuto tempore, pignus pro eo datum fiat mutuantis, & sic debitor incidat in commissum, seu amittat jus rei suæ propter culpam commissam?

Respondeo, per se loquendo esse usuram; quia accipitur aliquid ultra fortem: Quod si tale pactum apponatur in pœnam sub conditionibus s. superiore explicatis, non est illicitum. Immo ex Molin., Salon., Rebel. apud Bonac. punct. 8., nec committitur usura, si apponatur pactum in mutuo, ut nisi restituatur intra tale tempus, pignus vendatur justo pretio, aut maneat justo pretio venditum. Ratio est,

K 2 quia

quia hoc non fit in gravamen mutuatarii, sed ut mutuans seipsum reddat indemnem, sicuti cum apponitur pœna. Equidem tamen puto, quod cum se habeat tale pactum, sicut pactum de solvenda pœna, easdem conditiones requirere debeat; aliter consultius esset emere, quod tradendum est in pignus cum pacto, quod ad arbitrium venditoris possit retrovendi intra illud tempus, quod esset terminus mutui; si enim vendatur, eo ipso transit in dominium emptoris, & illi perit, si casu pereat; secus vero si detur in pignus.

XII. Quæritur nono: An sit usura percipere fructus ex pignore dato mutuanti in securitatem, & illos non computare ad extinguendam sortem?

Respondeo affirmative; nisi fructus accipiantur ratione lucri cessantis, vel damni, vel periculi fortis, vel pœnæ conventionalis, vel expensarum, quæ forte fiunt in conservando pignore. Ratio est, quia per pignorationem non transfertur dominium; res autem debet domino fructificare. Unde qui agrum sterilem, quem dominus non colebat, accepit in pignus, & inde sua diligentia fructus percipit, tenetur illos deductis expensis in sortem referre; Quod si pignus iusto pretio emerit cum pacto de retrovendo, poterit fructus accipere, quin referat in sortem; quia per emptionem pignus factum est emptoris, qui sicut subit illius rei periculum, si forte pereat, ita ejus fructus percipit.

In duobus tamen casibus accipiens pignus non tenetur fructus in sortem computare: Primo, si dominus directus accipiat in pignus a suo debitore rem sibi feudalem, ex *Cap. 1. De feudis*; quia scilicet cum tali onere venditur feudum; Et idem dicas si emphyteuta det pignori domino directo rem emphyteuticam. Secundo, si detur marito pignus fructiferum, donec solvatur dos, ex *Cap. Salubriter, De*

usuris; conceduntur enim tales fructus ad levanda onera matrimonii, & ad alendam uxorem.

XIII. Quæritur decimo; An excusentur ab usura Montes, qui recepto pignore, accipiunt, verbi gratia, sex pro singulis centenariis ab iis, quibus pecuniam mutant? Et an excusentur ab usura, qui ponunt pecuniam in iis Montibus, accipiendo quatuor pro singulis centenariis?

Respondeo, tuse hac de re nos discepsasse in quarto ex Opusculis Theologico-Moralibus. Breviter hic dicimus, certum esse, Montes pietatis declarari a Leon. X. in Concil. Lateran. sess. 10., quod nullam speciem mali præferant, si tantum absque ullo lucro accipiant, quod requiritur ad solvendas Ministrorum impensas, & ad rerum conservationem: Quare dubium non est, quod possint aliquid a mutuario accipere ad sui indemnitate, non vero ad ipsos Montes augendos. In dubium jure merito revocatur, An possint aliquid a Montibus pietatis accipere, qui pecuniam suam in iis reponunt, cum non omnibus cesset lucrum ullum, aut damnum emergat, nec supponatur haberi in his Montibus redditus sufficientes, ut census constituantur. Pelliz. in Man. reg. putat id licere ex eo præcise, quia summus Pontifex, utpote supremus Princeps, potest in bonum Communitatis bona venius alteri dare; & sic ut homines alliciantur ad deponendam pecuniam in his Montibus in bonum pauperum, liberaliter donat iis quatuor, verbi gratia, pro singulis centenariis; Hac itaque de causa a pauperibus exigunt Montes V. G. sex pro singulis centenariis, ut scilicet quatuor dent deponentibus pecuniam, & alia deserviant ad expensas necessarias.

Ex quo sequitur, quod liceat quidem privatæ personæ Montem instituire, ut ex ea pecunia aliis mutuetur, exi-

exigendo tantum, quæ ad expensas necessarias requiruntur, non tamen exigendo id, quod requiritur, ut liberaliter donetur deponentibus in eo pecuniam, ut ad id alliciantur. Ratio est, quia solius Supremi Principis est posse in bonum Communitatis bona unius alteri erogare. Num autem possit ab his Montibus aliquid exigi ultra sortem, & ultra expensas necessarias, ut possit Mons augeri in subsidium pauperum? Expendimus fusc in Opusculo laudato, commendando praxim Montium frumentariorum, quos in singulis Oppidis summa cum laude erexit Eminentissimus Ursinus in sua Archidicæsi Beneventana.

XIV. Quæritur undecimo: An qui bona fide celebravit contractum injustum, & usurarium, putans esse justum, possit retinere lucrum, quod acquisivisset, si celebrasset Contractum justum, verbi gratia, societatis trium, vel Censu, vel Cambii, &c., quem procul dubio celebrasset, si scivisset, Contractum celebratum esse usurarium?

Respondeo, certum esse, quod si mala fide illum celebravit, non possit ullum lucrum retinere; nam non satis est, quod celebrasset Contractum justum lucrosu, ut possit actu lucrum percipere, ut communissime docent contra Verricel. tract. 4. quæst. moral. 2. num. 3. apud Tambur. cap. 8. §. 3.: Si tamen bona fide illum celebravit, Azor., Salon., Sylvest., & alii apud Dian. part. 1. tract. 8. resol. 47. propter eandem rationem putant, quod nec possit lucrum ullum retinere; Præsertim quia forte mutuarius nollet in alium Contractum consentire. Sed oppositum probabiliter sentiunt Sà, Tanner., & alii apud Dian. part. 2. tract. 5. resol. 92., quia qui bona fide celebrat Contractum usurarium, putans illum esse justum, implicite vult justum titulum, & intendit lucrari eo modo, quo licite

potest; videturque mutuarius in id consentire implicite ad non fraudandum mutuante luero, quod licite posset acquirere. Idque præsertim est verum, si Mutuator dicat expresse se velle lucrari, verbi gratia, sex in singulos centenarios eo modo meliori, quo potest. Quam formulam solent Notarii addere Instrumentis, quia talis censetur esse mens contrahentis bona fide, quando res ipsis est obscura, & vident passim a timoratis similes Contractum celebrari.

XV. Rogabis, An obligetur ad restitutionem, qui mutuata alteri pecunia lucrum bona fide accepit, & deinde dubitat, an inierit Contractum licitum; vel dubitat, an habuerit intentionem absolutam saltem implicitam ineundi Contractum licitum, in quo dubio adhuc perseverat post diligentiam adhibitam?

Respondeo negative cum Medin., Valent., Bonac. punct. 11.; quia in dubio melior est conditio possidentis, præsertim in materia iustitiæ.

ARTICULUS V.

Expediuntur, quæ spectant ad Usurarium.

- I. Non acquirit Usurarius dominium rerum per usuram acceptarum, si extant in individuo. Quod si res istas vendiderit, iure positivo fit dominus pretii, quamvis Emptor non fiat dominus rerum illarum.
- II. Si res per usuram accepta misceantur cum aliis rebus usurarii, hic fit dominus illarum: Mutuarius tamen habet tunc actionem personalem adversus usurarium, & probabiliter habet jus in re relate ad illum cumulum.
- III. Usurarius restituere debet res per usuram acceptas, earumque fructus naturales, ac mixtos, necnon lucrum.